

Stratejik Yönetimin Unsurları Bağlamında Dünyadan Örneklerle Suçla Mücadele Stratejik Planlarının Analizi: Amaç, Kapsam, Süre, Paydaşlar ve Metodolojik Farklılıklar

Sevcan Kılıç Akıncı^{1,2}

Özet

Ağırlıklı olarak özel sektörde uygulanmakla beraber kamu sektöründe de hızla yayılan stratejik planlama sürecinde hazırlanan stratejik planlar yönetim biliminin en işlevsel referans dokümanlarından biridir. Stratejik planlar genellikle tek sektörü kapsamakta (kamu sektörü, özel sektörü veya üçüncü sektörü) ve diğer sektörlerle ilişkili bazı faaliyetlere kısıtlı yer verilmektedir. Suç ve suçlulukla mücadele alanında hazırlanan planlar ise söz konusu alanın çok aktörlü ve çok katmanlı olması nedeniyle adı geçen sektörlerin tamamını odağına alması yönüyle stratejik yönetim alanının en kapsamlı uygulamalarını barındırmaktadır. Buna ilaveten amaç, kapsam, süre ve izlenen metodolojiler bağlamında da akademik literatürde özel bir yere sahiptir ve bu nedenle incelemeye değerdir. Ayrıca diğer stratejik planlardan farklı olarak, bu belgelerin isimleri, planın kapsadığı dönemin (uzun veya kısa vadeli) karşılığı olan kavrama göre farklılaşmakta; suç önleme, suç azaltma veya toplum güvenliği planı olarak değişik adlarla hazırlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, çalışmanın kavramsal analiz bölümünde suçla mücadele planları amaç, kapsam, paydaşlar, süre ve metodolojik farklılıklar bağlamında analiz edilmiştir. Ardından suç önleme stratejileri açıklanmış; konuya ilişkin olarak Birleşmiş Milletler'in yaklaşımı ile Türkiye, Birleşik Krallık ve Kanada'dan başarılı ve ilham verici örnek uygulamalar sunulmuş ve bu örnekler stratejik planlamanın amaç, kapsam, paydaşlar, süre, dayandığı metodolojiler faktörleri baz alınarak analiz edilmiştir. Akademik literatürdeki boşluğu doldurmasının yanında çalışmanın diğer önemli

1 Dr. Öğretim Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, İİBE İşletme Bölümü,
ORCID: 0000-0003-3315-6346

2 Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Adli Bilimler Enstitüsü

katkısı olarak, kavram karışıklığını gidermek ve karar vericilere hazırlanan stratejik planlarda destek olmak bağlamında sonuç bölümünde açıklamalar şeklinde sunulmuştur.

Giriş

Yönetim biliminin vazgeçilmez araçlarından olan stratejik planlar özel sektör, kamu sektörü ve hatta üçüncü sektör tarafından da sıkça kullanılmakta olmasına rağmen genellikle tek sektörü (kamu sektörü, özel sektör veya üçüncü sektör) kapsayacak şekilde hazırlanmakta ve diğer sektörlerle sadece faaliyetler ölçüğünde kısıtlı yer verilmektedir. Suç ve suçlulukla mücadele alanında hazırlanan strateji belgeleri ise kamu sektörü, özel sektör ve üçüncü sektör adı verilen gönüllü faaliyet gösteren kuruluşları da odağına alması sayesinde stratejik yönetim alanının en kapsamlı uygulamalarını barındırması bakımından özel bir yere sahiptir. Söz konusu alanının çok aktörlü ve çok katmanlı olması nedeniyle bu amaçla hazırlanan strateji belgeleri amaç, kapsam, süre, paydaşlar ve metodolojiler nedeniyle stratejik yönetim yazınında özel bir yere sahiptir.

Suçla mücadele alanında hazırlanan stratejik belgeler amaçlar itibariyle farklılaşmaktadır. Suçun hiç işlenmemesini amaçlayan stratejik belgeler “suç önleme” yaklaşımı ile hazırlanmaktadır. Bunun yanında suçların tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı görüşünün benimsenmesi durumunda kısa vadede suçları makul seviyeye düşürmek amacıyla “suç azaltma” planları hazırlanmaktadır. Strateji belgelerinin adında karşımıza çıkan bir diğer kavram olan “toplum güvenliği” ise daha kapsayıcı bir bakış açısı olup, suç önlemenin de ötesini kamu güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Kapsam açısından da, suç önleme planları çok geniş olmakta; suç azaltma planları ise suç istatistikleri ve/veya kamuoyu araştırmalarında ön plana çıkan konulara odaklanmaktadır.

Paydaşlar konusunda ise suçla mücadele belgeleri kamu sektörü, özel sektör ve üçüncü sektör adı verilen gönüllü faaliyet gösteren kuruluşları da odağına alması sayesinde stratejik yönetim alanının en fazla paydaş ile faaliyetlerin yürütüldüğü planları içermektedir.

Süre bakımından, stratejik belgeler uzun, orta ve kısa vadeli olarak hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Suç ve suçlulukla mücadele alanında hazırlanan belgeler uzun ve kısa vadeli planlar şeklinde hazırlandığında isimleri de değişmektedir. Sıklıkla birbiriyle karıştırılan bu ifadeler, kavramsal bağlamda ve uygulamada belirgin farklılıklar içeren kavramlardır. Yaygın olarak kullanılan suç önleme kavramı, uzun dönemde suçun hiç oluşmamasını amaçlayan bakış açısının ürünü olması nedeniyle uzun vadeli

amaçlara odaklanır ve Dünyada yaygın olarak çok sayıda strateji belgesi bu isimle hazırlanmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda birçok ülkede resmi strateji belgelerinde suç önleme ifadesi yerine kısa vadeye odaklanan “suç azaltma” ifadesinin tercih edildiği göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada, suçla mücadeledeki amaçlar bağlamında Birleşmiş Milletler’in yaklaşımına yer verilmiş ve hazırlanan stratejik planlar amaç, kapsam, paydaşlar, süre ve metodolojik çalışmalar bağlamında analiz edilmiş; Türkiye, Birleşik Krallık ve Kanada’dan uygulamalar bilimsel değerlendirme temelinde açıklanmıştır.

1. Suçla Mücadele

Suç, şiddet ve mağduriyetler her ülkede yaşanmaktadır (UNODC, 2010, s.9). Bu olumsuzluklar karşısında devletlerin yaptığı ve adına en geniş anlamıyla ‘suç önleme’ denilen çalışmalar tarih içinde modern ve modern öncesi yaklaşımlar olarak belirgin şekilde birbirinden farklılaşmıştır. Modern öncesi dönemde suç önleme ağırlıklı olarak cezalandırma ile yerine getirilirken; modern dönemlerde suç oluşmadan önce caydırıcılığı esas alan, bireyin suç işlemekten elde edeceği kazanımlar ile hazzı veya ekonomik faydayı aşan cezalandırmanın suçları azaltacağına olan bakış açısının gelişmesi ile suç önleme ve caydırıcılığa vurgu artmıştır. Dönemsel farklılık esasen kolluk yaklaşımının farklılaşmasına dayanır. Modern öncesi yaklaşım geleneksel ceza adalet sistemi temelinde reaktif kolluk uygulamalarını benimserken; modern yaklaşım suç önleme yaklaşımını temel alarak proaktif kolluk yaklaşımını benimsemektedir. Oysa ki adli takibat ve tutuklama süreci sadece çok aleni olan bulguları ve belirtiler ile ilgilenir Son yıllarda, akademik literatür ve uygulayıcılar resmi ceza adalet sisteminin, kolluğun ve cezaevlerinin suç önleme konusunda sınırlı bir kapasitesi olduğunu yaygın görüş olarak kabul edilmiştir. Öyle ki Felson (2002:3), modern suç kontrolü ve kriminolojinin özünde yer alan anlayışla, kolluk kuvvetlerinin müdahale gücünün, mahkemelerin ve ceza adalet sisteminin suç önlemede ana aktörler olarak ele alınmasını “cops and courts fallacy” adı verilen bir yanılgı olarak adlandırmaktadır. Bu bağlamda, proaktif kolluk uygulamaları, müdahalenin öncesindeki aşamalar olan öngörü ve değerlendirmeyi de hesaba katar; dar kapsamlı çözümler yerine problem odaklı çözümler geliştirir; sadece suç eylemine odaklanmaz; suçun ve suçluluğun nedenlerini de araştırır; diğer vatandaşları rahatsız eden kaba davranışlar ve düzensizlik de dahil olmak üzere kabahatler, suç eylemleri ve suç korkusunu yenmeye odaklanır. Bu bağlamda suç önleme yaklaşımı suçluyu değil, potansiyel suçluyu, mağdurları ve hatta potansiyel mağdurları hedef aldığı için sorumlu birim artık devlet değil topluluk temelli olarak tüm vatandaşlardır. Kuşkusuz ki suç önleme

faaliyetlerinin her aşamasında kamu kurumlarının ve kolluğun yetki ve sorumluluğu devam etmektedir.

2. Suçla Mücadele Stratejik Planların Paydaşları

Stratejik planlamanın suçla mücadelede kullanılması durumunda başat aktör olarak devlete bağlı kamu kurum ve kuruluşları ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni, iki görüşün yaygın olarak kabul görmüş olmasıdır. Bunlardan ilki, devletin uluslararası sistem ve vatandaşlar nezdinde meşruiyetini ve egemenliğini sağlayan en önemli unsurlardan birinin, toplumun güvenlik hizmetlerinin ulus devlet eliyle karşılanıyor oluşudur. İkinci görüş ise, güvenlik hizmetlerinden duyulan memnuniyetteki artışın devlete güveni de artırmakta olduğudur. Her iki görüş de devlet mekanizmasının güvenlik hizmetlerinin sağlanması bağlamında vazgeçilmez olduğunun altını çizmektedir. Tarihsel süreçte ele alındığında, özellikle son 50 yıldır iç ve dış güvenliğin ayrıştırıldığını görmekteyiz. Öyle ki, devletlerin ülke sınırlarını koruması şekliyle dış güvenlik; toplumsal huzur ve güven bağlamında da iç güvenliğin sağlanması ile vatandaşların güvenlik ihtiyacını karşıladığı benimsenmiştir. İç güvenliğin sağlanması, egemenliğin doğal bir sonucu olarak bir devletin, dış devletlerin nezdinde kendi topraklarında başka hiçbir kuvvetin etkisi altında olmadan karar alabilmesi kadar vatandaşlar nezdinde egemenliğinin kabul edilmesi (Haklı, 2022) ve ilaveten vatandaşların devletin kanun ve nizamına uyma davranışı göstermesi ile mümkündür. Zamanla iç güvenlikten beklentinin asayiş ve huzurun sağlanmasına ilaveten daha kapsayıcı bakış açısıyla açlığın ve yoksulluğun önlenmesinden, sosyal devlet uygulamaları ile ilişkilendirilmesine ve hatta çevresel krizlere çözüm bulunmasına kadar genişletilmiştir.

İç güvenlik bağlamında kolluk kuvvetlerinin devletin egemenliğini sağlama ve sorumluluk alanlarında bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyarak, güvenliği, asayişi ve kamu düzenini sağlama (İngilizce literatürdeki ifadesiyle law enforcement) rolü tartışılmaz olmakla beraber yeni gelişmeler kolluk kuvvetlerinin suçla mücadele noktasında tek bir gücün kullanılması yanında yeni paydaşlar (özel sektör ve üçüncü sektör gibi) ile ortaklaşa çalışmasını ve işletme yönetiminde kullanılan yöntemleri (operational research, amaçlara göre yönetim vb.) kullanmaya başlamasının faydalarını göstermektedir. Bu bağlamda suçla mücadele stratejik belgelerinin paydaşları çeşitlenmektedir.

İç güvenliğin sağlanması ve suç önlemede ikinci aktör özel sektördür. İç güvenliğin sağlanması konusunda bilinçlendirme faaliyetlerine katılım sağlanması, bu alanda yürütülecek projelere finansal destek sunulması, bazı

suçlara iten ekonomik güdülerin ortadan kaldırılması bağlamında istihdam sağlamak gibi önemli rolleri üstlenmektedir.

Üçüncü sektör adı verilen ve devlet kurumu ya da kar amacı güden bir kuruluş olmamakla beraber gönüllülük esası ile çalışan ve çok çeşitli alanda toplumsal fayda üreten STK'lar ve gönüllü kuruluşlar ise, suçla mücadele faaliyetlerinin tabana yayılması, benimsenmesi, projeler kapsamında yapılan faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlaması bakımından önemli bir paydaştır. Bu alanda hazırlanan stratejik belgelerin söz konusu üç ana aktörü birleştiren çalışmaları yapması nedeniyle stratejik planlama alanında özel bir yeri vardır.

3. Suçla Mücadele Stratejik Planlarının Amaçları Ve Kapsamları

Suçla mücadele alanında hazırlanan stratejik planlar, suçu tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olan “suç önleme”; suçu kısa vadede ortadan kaldırmayı amaçlayan “suç azaltma” ve tüm bunların ötesinde kamu güvenliğini sağlamayı amaçlayan “toplum güvenliği” planları olarak üç ayrı şekilde hazırlanmaktadır. Söz konusu planlar amaçları ve kapsamları bağlamında bu bölümde detaylıca incelenmektedir.

3.1. Suç Önleme Planları

Suç önleme, suçun oluşmasına imkân veren fırsat ve koşulları önleyerek suçun uzun vadede tamamen ortadan kaldırılmasına (www.aic.gov.au) ve bazı tanımlarda da suçun sonuçları derinleşmeden ortadan kaldırılmasına odaklanır. Birleşmiş Milletler suç önlemenin, suçların meydana gelme riskini ve suç korkusu da dahil olmak üzere bireyler ve toplum üzerindeki potansiyel zararlı etkileri ile suçun oluşumuna yol açan nedenlerine müdahale ederek azaltmaya çalışan stratejiler ve önlemleri içerdiğini (UNODC, 2002:3) belirterek suç olmasa dahi suç korkusunun da yenilmesi gerektiğini vurgular.

Suç önleme, Avrupa Komisyonu Kararlarında ‘suç faaliyetlerini doğrudan caydırmak veya suç potansiyelini ve suç nedenlerini azaltmak için tasarlanmış politikalar ve eylemler yoluyla hem nicel hem de niteliksel olarak suçu ve vatandaşların güvensizlik hissini azaltmayı amaçlayan veya başka bir şekilde katkıda bulunan tüm önlemleri kapsar. Devletin, yetkili makamların, ceza adaleti kurumlarının, seçilmiş makamların ve bunların Avrupa’da kurdukları uzman derneklerin, özel sektör ve gönüllülerin, araştırmacıların ve kamuoyunun medya tarafından desteklenen çalışmalarını içerir’ (European Council Decision, 2001:153/2) şeklinde tanımlanır.

Suçtan kaynaklanan tüm maddi ve manevi zararları azaltmak üzere suç önleme çalışmaları yapmak hayati derecede gereklidir. UNODC’ye göre suç önleme, suçta sebep olan birden fazla nedeni etkileyecek şekilde müdahale

ederek suçların meydana gelme riskini ve bunların suç korkusu da dahil olmak üzere bireyler ve toplum üzerindeki potansiyel zararlı etkilerini azaltmaya çalışan stratejiler ve önlemleri içerir (UNODC, 2002). Suç önlemenin önemi, suçların topluma maliyetini hesaplayan çalışmalarda daha çarpıcı bir şekilde ortaya konulmaktadır. McCollister vd. (2010) ABD'deki resmi verileri esas alan bir çalışmada suçların topluma ve bireye verdiği zararın ne kadar büyük olduğunu göstermiştir. İlk anda oluşan zararın ötesinde, ceza adalet sisteminden kaynaklı zararlar, mağdur ve ailesi açısından oluşan diğer zararlar, acı ve ıstırap ve kaybedilen üretkenlik de hesaba katıldığında tek bir suçun maliyeti suçun türüne göre en düşüğü olan 5.032 dolardan (dolandırıcılık) 8.442 dolara (cinayet) kadar çıkabilmektedir.

Suç önlemenin suç oluşmadan önceki çalışmaları mı yoksa suçla ilgili tüm çalışmaları mı kapsadığı literatürde tartışılan bir konudur. Welsh ve Pfeffer (2013:534), suç önlemenin suç kontrolü veya cezalandırmanın ötesinde biricik bir sosyal ve çevresel strateji olduğundan hareket eder. Bu bağlam, suç önlemenin ana karakterinin suç oluşmadan önce müdahaleyi içermekte olduğunu gösterir ve bu nedenle resmi adalet sisteminin dışında yer bulmaktadır.

İyi planlanmış suç önleme stratejileri sadece suçu ve mağduriyetleri önlemekle kalmaz, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmaya da katkıda bulunur. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan 17 adet Sürdürülebilir Kalkınma Amacının (Sustainable Development Goals) içinde suç önleme ve azaltma stratejilerinin birbiriyle ilişkisi açıkça görülmektedir. Önleme, şiddeti, suçu ve adaletsizliği azaltmanın yanı sıra güvenli ve dayanıklı şehirler yaratma (SDG 11) ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırma (SDG 5) açısından Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 16'ya ulaşmanın anahtarıdır (<https://www.unodc.org/unodc/fr/justice-and-prison-reform/cpcj-crimeprevention-home.html>).

Bir suç önleme projesine suç ve kabahatler ile bunlara yol açabilecek davranışlar (okuldan kaçma, okula devamsızlık, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı gibi) da dahil edilebilir. Asıl önemli olan ve fark yaratacak çalışma kök nedenleri tespit etmek ve bunlara odaklı stratejiler geliştirmektir.

Suç önleme planlarındaki amaç ve hedeflerin neler olacağını belirleyebilmek için suç oluşumunun evrelerini incelemek faydalıdır. Ceza hukuku açısından bir suçun oluşmasını (suç yolunu) üç, dört veya beş evre halinde gruplandırılan yazarlar bulunmaktadır (Yiğit, 2018:49; İçer, 2017). Ceza hukuku açısından bir suçun oluşmasının bazı yazarlara göre dört evresi (İçer, 2017) olmakla beraber bunlara karar evresi de eklenebilir. Böylece beş

evrede açıklanabilecek sürecin anlaşılması, suç önlemenin hangi aşamada başlayacağını tespit etme açısından önemlidir (İçer, 2017: Şeker 2009:77).

1. Düşünce evresi (Suç fikrinin failin zihninde olduğu evre)
2. Karar evresi
3. Hazırlık hareketleri evresi (örneğin cinayet suçunda ateşli silahın satın alınması, bıçağın bilinmesi vb.)
4. İcra evresi (örnek; hedefe ateş edilmesi, bıçağın hedefe saplanması),
5. Tamamlanma evresi (örnek; mağdurun ölmesi).

Suç önlenmesi denilince, esas itibarıyla, henüz icra hareketleri başlamamış olan suçların işlenmesinin engellenmesi kastedilmektedir. Eğer hazırlık hareketleri başlamış ise, kolluk kuvvetlerinin müdahalesinin proaktif değil, reaktif olduğu iddia edilebilir. Burada, hazırlık hareketlerinin kendisi suç teşkil etmiyorsa müdahaleyi proaktif saymak gerekir çünkü suç önleme faaliyeti söz konusudur (Şeker, 2009:79).

Aynı hareket her yerde ve daima aynı kıymete haiz değildir; bir fiil bazen icra bazen hazırlık hareketi olabilir (Dönmezer, 2011:444).

Ancak, hazırlık hareketlerinin kendisi bir suç teşkil ediyorsa (suikast için bomba yapımı, cinayet için ruhsatsız tabanca satın alınması gibi), tamamlanmış suç açısından reaktif, işlenmesi engellenen suç açısından ise proaktif bir müdahale söz konusudur. Dolayısıyla, en azından, henüz işlenmemiş fiil açısından suç önleme faaliyetinden bahsetmek gerekir (Aktaran Şeker, 2009:79 Clarke, 1992:210).

3.2. Suç Önleme Planlarındaki Suç Önleme Stratejileri

Suç önleme stratejileri, stratejik yönetimdeki uzun vadeli amaçlara odaklanan, bu yönde hedefler geliştirilen bir bakış açısını ifade etmektedir. Suç önleme stratejileri, teorik çerçevede ilk olarak Brantigham ve Faust (1976) tarafından sınıflandırılmış olup, yazarlar, suç önleme tekniklerinin tamamını birincil, ikincil ve üçüncül önleme olmak üzere üç grupta toplamışlardır. Birincil suç önleme, suçun meydana geldiği fiziki ve sosyal ortamda düzenleme yapmak yoluyla suçu önlemeye odaklanır. İkincil suç önleme ise, potansiyel suçluların yani ileride suç işleme ihtimali yüksek olan kişilerin suç işlemesini önleme üzerine kuruludur. Üçüncül suç önleme ise, sabıkalıların rehabilitasyonuna odaklanır (Şeker, 2009: 81).

Diğer bir deyişle birincil suç önleme (evrensel), ikincil suç önleme (risk altındakileri hedefler) ve üçüncül suç önleme (bilinen suçluların tekrar suç işlememesini hedefler) şeklinde bir sınıflandırma yapılır (UNODC, 2002).

Son yıllarda yaygın olarak kullanılan suç önleme stratejileri ise Tonry ve Farrington (1995:177) tarafından yapılmış dörtlü sınıflama ise şu şekildedir (Şeker, 2009: 81-82).

- 1.) Ceza hukukunun uygulanması (suçların aydınlatılması, suçluların cezalandırılması ve rehabilitasyonu)
- 2.) Gelişmeci suç önleme
- 3.) Toplum temeli suç önleme,
- 4.) Durumsal suç önleme

Birçok yazar “suçların işlenmesinin önlenmesi”nin ceza hukukuna değil, Önleyici Kolluk Hukuku’na giren bir konu olduğunu; çünkü Ceza Kanunu’nun devreye girebilmesi için ortada işlenmiş veya en azından işlenmesine teşebbüs edilmiş bir suç olması gerektiğini belirtirler (Tezcan ve Erdem, 2004:328). Suç işlenmesi bağlamında yukarıda sayılan evrelerden üçüncü evre olan icra evresi veya bazı durumlarda ise ikinci evreye karşılık gelmektedir. Bu yönüyle ceza kanunları, önleyici değil, “bastırıcı” (repressif) bir işleve sahiptir ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzeninin, o suçu cezalandırmak suretiyle yeniden tesis etme amacı güder (Tezcan ve Erdem, 2004:329). Tonry ve Farrington (1995)’in vurguladığı konu ise, suçların aydınlatılıp cezalandırılıyor oluşunun bizatihi suçların yaygınlaşması ve tekrarlanmasını önlenmesinde katkısı olduğuna ilişkin bir görüştür.

Durumsal suç önleme, suç işleme fırsatlarını azaltır. Göreceli olarak diğer stratejilerden daha ucuz ve uygulanması daha kolaydır, ancak suçun kök nedenlerini ele almaz ve sadece ‘küçük’ suçlara (petty crimes) odaklanır.

Çevresel suç önleme yöntemleri aynı zamanda nispeten ucuz bir stratejidir ve halka güven verebilecek suç üzerinde derhal bir etkiye sahip gibi görünmektedir. Suça sıfır tolerans göstermeye dayanan Zero Tolerance Policing (ZTP), uzun vadede suçları tamamen ortadan kaldırmayı amaçlayan bakış açısının ürünü olarak tüm suçlara karşı sert bir önleme yaklaşımının benimsenmesi; hafif suçların bile ağır suçlar gibi cezalandırılması yöntemini esas alması nedeniyle orantısız şekilde sert olabilmektedir. Bu anlayış, tutuklama sayılarını artırmada etkili olabilmekle beraber insanların işlerini kaybetmek gibi ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalmasına neden olabildiği için eleştirilmektedir.

Ayrıca çevresel suç önleme stratejileri, bir alanın suç işlenmesine daha elverişli ve suç oluşmasına yatkın kabul etmesi nedeniyle önyargıyı besleme riskini taşımaktadır.

En güçlü etkiye sahip olma eğiliminde olan stratejiler ise sosyal ve toplum temelli stratejiler olup, suçluyu ve suçun oluşma koşullarını ele alır. Bu yöntemler göreceli olarak diğer stratejilerden çok daha maliyetlidir. Son olarak, çevre suçlarının önlenmesi veya ‘Kırık Pencereler’, bir ortamdaki görünür düzensizlik belirtilerinin suç faaliyetlerini teşvik ettiğini savunur. ZTP gibi çevresel mekanizmalar tutuklama sayılarını artırmada verimli olabilir, ucuz ve hemen etkili olsa da suça kıyasla aşırı sert, gereksiz ve önyargılı olarak kabul edilmiştir. Benzer şekilde anti sosyal davranışlarla ilgili uygulanan stratejiler orantısız bir şekilde sert olabilmektedir.

3.3. Suç Azaltma Planları

Suç önleme, suçun oluşmasına imkân veren fırsat ve koşulları önleyerek suçun uzun vadede tamamen ortadan kaldırılmasına odaklanırken suç azaltma, suç önlemeye çok yakın bir kavram olarak suç olaylarının sayısını ve suçun sonuçlarını azaltmayı amaçlar. Bu, suçu kolaylaştıran tüm fırsat ve koşulların ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığı kabulüne dayalı bir risk yönetimi yaklaşımı benimsemeye benzetilebilir (www.aic.gov.au). Suç azaltma, bir soruna yönelik müdahalelerin suçu veya suç olaylarının ciddiyetini azaltacağı konusunda bir iyimserlik ruhunu teşvik eder (Chainey ve Ratcliffe, 2005:19). Bu bağlamda, olaylar olmadan önce değil, gerçekleştikten sonra olaylara ve nedenlerine doğrudan müdahale etmeyi amaçlar.

Suç azaltma suç önlemeden iki yönüyle farklılaşır: Birincisi, ima ettikleri hedefler farklıdır. Örneğin, suçun önlenmesinin, suçun gerçekleşmesini sağlayan fırsatları ve koşulları önleyerek suçun tamamen ortadan kaldırılmasına odaklanması daha olasıdır. Bir suç azaltma stratejisinin, mevcut suç sorunlarını kontrol altına almak ve azaltmak için önlemlere daha fazla önem vermesi muhtemeldir. Bu, suçu kolaylaştıran tüm fırsat ve koşulları ortadan kaldırmanın mümkün olmadığı kabulüne dayanan bir risk yönetimi yaklaşımı benimsemeye benzetilebilir. İkincisi ise, süre farkıdır. Bir suç azaltma tedbiri genellikle bir suç önleme tedbirinden daha kısa bir zaman çerçevesine sahip olabilir çünkü hedefleri daha az iddialı ve müdahale daha keskin bir şekilde tanımlanmış olabilir (www.aic.gov.au).

Suç önleme ile suç azaltma arasındaki fark minimal olup çoğu zaman kayda değer bile değildir. Ancak stratejik yönetim açısından hedeflerin daha kısa süreli ve ölçülebilir olması nedeniyle suç önleme yerine suç azaltma ifadesini kullanmak daha doğru olduğu için özellikle suçla mücadele alanındaki stratejik planlamada bu ifadenin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu şekildeki bir kullanım sayesinde, suçla mücadelede tamamen önlemenin mi yoksa mümkün olduğunca azaltmanın mı hedeflendiğinin özellikle

kamuoyu nezdinde daha anlaşılır olduğunu söylemek yanlış olmaz. Öyle ki artık uygulamada özellikle Kanada’da yerel yönetimler tarafından hazırlanan belgelerin adında dahi ‘suç önleme’ kavramı yerine ‘suç azaltma’ terimi tercih edilmekte ve stratejik belgenin adı ‘Suç Azaltma ve Toplum Güvenliği Stratejisi’ şeklinde yayımlanmaktadır. Kanada’dan 2016-2019 Kelowna Şehri Suç Azaltma Strateji Belgesi, Abbotsford Suç Azaltma ve Toplum Güvenliği Strateji Belgesi gibi örnekler verilebilir. Benzer şekilde İngiltere İçişleri Bakanlığı, suç önleme yerine “suç azaltma” terimini son yıllarda daha çok tercih etmektedir. Eğer suçlarda hedeflenen seviyeye kadar azalma olmaz veya tam tersi artış olur ise bu hedeflere ayrılan mali kaynaklar azaltılmakta veya tamamen geri çekilmektedir. Aslında suç önleme çalışmalarının istatistiklere yansıyan görünümü, suçun tamamen önlenmesi değil suçlarda kaydedilen azalma olduğu için kanımızca pratiğe daha uygun bir ifadedir.

Ne var ki, yukarıdaki durumlara ilaveten, toplumun genelinde sıfır tolerans gösterilen tüm suç faaliyetleri için ‘suç önleme’ ifadelerine yer verildiğini belirtmek gerekir. Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından 16. Amaç olan ‘Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar oluşturmak, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak’ başlığı altındaki hedeflerde de benzer durum göze çarpmaktadır. Örneğin ‘yolsuzluk ve rüşvet’ suçları ile ilgili olarak bu suçların tüm türlerini ‘ciddi miktarda azaltmak’ (Hedef 16.5) ifadesi kullanılmasına karşın; şiddet konusundan bahsedilirken ‘şiddeti önlemek’ şeklinde (Hedef 16.a) kesin bir ifade kullanılmıştır. Benzer şekilde çocuklara yönelik taciz, istismar, kaçakçılık ve her türlü şiddete ve çocuk işkencesinde ise ‘son vermek’ (Hedef 16.2) (www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr, 2022) ifadelesine yer verilmesi de suç azaltma ve suç önleme arasındaki kavramsal farklılığın uluslararası belgelerdeki yansımaları olarak önemlidir.

Suç önleme ile karıştırılan bir diğer kavram olan suç kontrolü ise diğer kavramlardan belli açılardan farklılaşır. Suç kontrolü, suçun zaten gerçekleştiğini ve bu suç faaliyetlerinin kontrolden çıkmamasını sağlamak için bir miktar yönetiminin gerekli olduğu düşüncesine dayanır. Suçun önlenilebileceği bir duruma değil, suçun tolere edilebilir bir düzeyde tutulduğu duruma işaret eder (Chainey ve Ratcliffe, 2005:18-19). Diğer bir deyişle suç kontrolü, suçun devam etmesinin kabulüne ve mevcut durumun korunarak devam ettirilmesine dayanır.

3.4. Toplum Güvenliği Planları

Toplum güvenliği yaklaşımı, suç önlemeden daha ileri bir düzey olarak ağır ve hafif suçlar yanında anti-sosyal davranışlar ve hayat kalitesini düşüren

(ancak suç olarak tanımlanamayacak) çevresel ipuçlarını da dikkate alır. Bu düzensizlikler hızla ortadan kaldırılmazsa düzensizlikler ve gerileme sarmalını başlatarak toplumda suç oranlarının yüksek olmasına yol açar (Gilling,1997:9; Garland, 2000:347).

Bu bağlamda, toplum güvenliği planlarının amacı ve kapsamı suç önleme ve azaltma planlarından daha farklıdır. Toplum güvenliği suç teşkil etmese de kamu düzenini bozan tüm davranışların engellenmesini, kamu düzeninin sağlanmasını amaç edinir. Toplum güvenliği yaklaşımı kapsamında hazırlanan planlar, suç önlemeden daha ileri bir düzey olarak ağır ve hafif suçlar yanında anti-sosyal davranışlar ve hayat kalitesini düşüren (ancak suç olarak tanımlanamayacak) çevresel ipuçlarını da dikkate alır.

Kolluğun amacı, kamu düzeninin korunması ve bozulan kamu düzeninin sağlanmasıdır (adalet.gov.tr, 2022). Ancak kamu düzenini bozan her faaliyet, suç teşkil etmez. Suç teşkil eden her faaliyet de milli güvenlik açısından tehlike oluşturmaz (Güven, 2010:26). Anayasa Mahkemesi, kamu düzeni kavramını, devletin emniyet ve asayişini ve kişiler arasındaki ilişkilerde huzuru ve ahlak kurallarına uygunluğu temine yarayan kurum ve kuralların hepsi olarak tanımlamıştır (Anayasa Mahkemesi Kararları, 1964). Suçların artması, kamu düzeninin bozulmasına sebep olabilir.

O halde kamu düzenini oluşturan unsurları güvenlik, dirlik ve esenlik, genel sağlık ve genel ahlak olarak belirleyebiliriz. Kamu düzeninin asli 4 unsurundan birisi olan dirlik ve esenlik (selamet ve intizam – huzur ve sükûn); toplumun, günlük hayatın akışını engelleyen her türlü düzensizlik, ses ve görüntü kirliliği, karışıklık ve kargaşadan korunmasını ifade eder. Dirlik ve esenliğin sağlanmasında kolluğun görev alanı, toplumun maddi düzeni ile sınırlıdır (www.adalet.gov.tr).

Dirlik ve esenliğin sağlanması aslında toplum güvenliği kavramı ile örtüşmekte olup, insanların yaşadıkları, çalıştıkları veya zaman geçirdikleri her yerde kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan ve aslında suç önleme kavramı ile yakından ilişkili olan ancak temelde farklılığı bulunan bir kavramdır. Modern toplumlarda özellikle Batı ülkelerinde öne çıkan bir kavram olarak insanlara güven içine olmaları ve bu şekilde hissetmeleri için yardımda bulunmayı içeren geniş bir çerçevedir. Modern toplum güvenliğinin iki ana amacı vardır. Birincisi şehrin daha güvenli bir yer olmasını sağlamak, ikincisi ise vatandaşların suç mağduru olmadan ve en az onun kadar önemli bir konu olarak “suç mağduru olma korkusu hissetmeden” yaşamalarını sağlamaktır.

Konuya diğer yönünden bakıldığında kamu düzeninin bozulmasına neden olan etkenlerden birisi suçların artmasıdır. Ancak yukarıda sayılan kamu düzeninin dört asli unsurunu (güvenlik, dirlik ve esenlik, genel sağlık ve genel ahlak) bozan her faaliyet, suç teşkil etmez (adalet.gov.tr, 2022). Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi gereğince; hangi eylemlerin suç olduğu, hangilerinin olmadığı belirlidir. Oysa kamu düzenini bozacak veya milli güvenliği tehlikeye sokacak eylemlerin, önceden tek tek sayılarak tespit edilmesi mümkün değildir (Güven, 2010:26). Bu planlar toplumun güvenliğini geniş anlamda ele alıp toplumun gündelik hayatını etkileyen her tür anti-sosyal davranışı baz alarak tüm suç türlerine, dezavantajlı gruplara odaklanan en geniş kapsamlı planlardır.

4. Stratejik Planların Süreleri

Stratejik planlamanın suçla mücadelede diğer önemli yeri, uzun, orta ve kısa vadeli planlamaların isimlerinin yukarıda açıklandığı üzere kapsamlarının farklılaştırılması yoluyla sonuca ulaşılması; ulaşılamayan hedeflerin diğer paydaşların katkısıyla gözden geçirilerek değerlendirilmesi ve yeniden revize edilmesine imkan tanınmasıdır. Bu nedenle, planlamanın süresi çok önemlidir. Suç önleme uzun vadeli planları içermekte ve suçu uzun vadede tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Suç azaltma ise görece kısa vadede etkili sonuçlar üretmeyi, sayısal anlamda ulaşılabilir veriler üretmeyi hedeflemektedir. Suç kontrolüne odaklanan uygulamalar ise suçların belli seviyeyi aşmaması hedefi ile yetinir.

5. Farklı Ülkelerden Uzun Vadeli Suç Önleme Ve Kısa Vadeli Suç Azaltma Stratejileri Ve Uygulamaları: Birleşik Krallık, Kanada Ve Türkiye Örnekleri

Çalışmanın konusunu teşkil eden uzun dönemli strateji belgeleri konusuna Birleşik Krallık'ta 2016 yılında yayımlanan "Modern Suç Önleme Strateji Belgesi" çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Raporu göre İngiltere ve Galler'de 1995'te 19 milyon suç işlenmiş iken 2015'te %60 azalarak 6.6 milyona gerilemiştir. (Eviden ve işyerinden) hırsızlık, araç hırsızlığı ve sokaktaki şiddet gibi "geleneksel" olarak tanımlanan suçlar geçen sürede yarı yarıya azalmıştır (www.assets.publishing.service.gov.uk, 2016). Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı (UK Home Office) toplam suçlardaki yarı yarıya azalma ile yetinmemiş, iki grup suçu önleme konusunda uzun vadeli yeni önlemler geliştirmiştir. Bunlardan ilki, daha önce pek çok kişinin maruz kaldığı ve sessizliğini koruduğu ancak giderek daha fazla kurbanın öne çıkıp rapor verme cesaretini bulduğu 'çocukların sömürülmesi ve birçok cinsel suçtur. İkinci olarak göreceli olarak az şikâyet edilen 'çevrimiçi dolandırıcılık

ve siber suçların' büyüklüğünü daha doğru tespit etmek için İçişleri Bakanlığı belli önlemler geliştirmiştir. Ancak suçun değişmekte olduğu gerçeğinden hareketle düşünme şeklini güncellemek gerekliliği ortaya çıkınca suçun daha etkin önlenmesi için geçmişin başarılarının üzerine yeni başarılar inşa etmek üzere araştırmalar, teknikler ve araçlar geliştirilmiştir. Bunlar suç işlenmesini zorlaştıracak ve suçu daha az çekici hale getirecek önlemlerdir. Bahse konu önlemler içinde en çok göze çarpanlar, 'zombi öldürücü' adıyla bilinen bıçakların satışının önlenmesi, akıllı telefonların ne kadar güvenli oldukları ile ilgili olarak tüketicileri bilgilendirmek gibi önlemlerdir. Suç önleme çalışmalarının diğer dikkat çeken boyutu ise yeni değerlendirme ölçütleri geliştirilmesidir. Bu amaçla, dolandırıcılık ve siber suçlara maruz kalma konusunda risk gruplarını tespit etmek için yeni değerlendirme ölçütleri geliştirilmiştir. Birleşik Krallık'ta suçla mücadelede benimsenen bu stratejinin, suç önlemede çok güçlü araçlar olan veri toplama ve yeni teknolojiyi nasıl kullanılacağına önemini göstermesi açısından önemlidir.

Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı'nın uzun dönemli suçla mücadele stratejisinin üçüncü dikkat çekici yönü ise metodolojik olarak 'kanıtları ve bilimsel çalışmaları' temel almasıdır. Ulusal Strateji Belgesine göre, kanıtlar, suçun altı temel itici gücü olduğunu öne sürmektedir –suça ortam hazırlayan fırsatlar, karakter, ceza adalet sisteminin etkinliği, kâr, uyuşturucu ve alkol olarak sayılmıştır. İngiltere ve Galler'de 1996 yılında belirlenen stratejiye göre yapılan suç önleme çalışmalarının özelliği, bilimsel araştırmaların sonucunda geliştirilmesi; katılımcı ve kapsayıcı yaklaşımla ilgili kurumlarca yürütülmesidir. Örneğin belli karakter özelliklerinin kişiyi suç işlemeye yatkınlaştırdığı bilinen bir durum olmakla beraber, Cambridge Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir akademik çalışmanın sonuçlarına göre kişinin 'sosyal normları yıkma isteği' ile 'empati' ve 'özdenetim' seviyeleri çok güçlü belirleyicilerdir. Öyle ki bu belirleyiciler, suç yoğun yerlerde dolaşma ve suça karışmış akranlarla beraber vakit geçirme gibi faktörlerden bile üç kat daha belirleyicidir. Başka bir araştırma sonucuna göre de gençleri suça karışmaktan koruyacak olumlu karakter özellikleri gençler tarafından öğrenilebilir. Yapılacak suç önlemleri faaliyetleri bu iki bilimsel çıkarım sonucunda şekillendirilmiştir. Kendini kontrol etme düzeyi düşük olan birine, karar verme süreçlerini iyileştirmeleri için yardım edilmesi durumunda onların suç işleme olasılığını azaltacağı fikrinden hareketle gençlere bu olumlu kişilik özelliğini kazandırma sürecinde öğretmenler ve ebeveynlerin büyük rol oynayacakları ortak bir çalışma dizayn edilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Karakter ile ilgili olan çalışmaların cesaret verici bulgularından birisi de beynin adeta egzersize cevap veren bir kas gibi yeni davranış kalıpları öğrenebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Buna ilaveten suç işleme eğilimi yüksek olan kişilerin bile hayatları

boyunca empati ve özdenetim gibi özellikleri geliştirmeye devam edeceği şeklindeki bilimsel bulgulardan da faydalanılmıştır. Yukarıda sayılan bulgular ışığında “karakter” itici bir güç olarak belirlendikten sonra suç önlemek üzere olumlu karakter özellikleri oluşturmak ve gençlerin iyi kararlar alma ve yaşam boyu olumlu sonuçlar elde etme özelliklerini artırma üzerine önlemler belirlenmiştir. Bu bağlamda gençlerde olumlu kişilik özellikleri oluşturmak ve suça maruz kalmama ve suç mağduru olmama konusunda kendisini koruma, direnç geliştirme, ayrımcılık ve toleranssızlığa meydan okuma gibi alt bileşenleri olan bir program oluşturulmuş ve birden çok paydaş ile yıllara yayılan başarılı bir suç önleme programı şeklinde Birleşik Krallık’taki okullarda uygulanmıştır. Ayrıca, çalışmanın 2.Stratejik Planın Paydaşları başlığında açıklanan üçüncü sektör ile ortak çalışmalar yapılmasına örnek olarak Eğitim Bakanlığı yanında eğitim konusunda uzman bir dernek ile öğretmenlere “rıza” ve “sağlıklı ilişkiler” konularında beceri kazandırmak üzere mesleki gelişim programı oluşturulmuştur.

Çalışmamızda detaylandırılan ikinci konu olan ‘suç azaltma’ çalışmaları ise suç önlemeye benzemekle beraber önceki bölümlerde açıklandığı şekliyle suç önleme çalışmalarından farklı olarak daha kısa süreli programlara yayılan, ulaşılabilir net performans göstergeleri ile ifade edilebilen çalışmalardır. Suç azaltma konusunda, Kanada’daki resmi istatistiklere göre 2010 yılında en fazla suçun işlendiği şehir Kelowna City’deki uygulama başarılı bir örnek olarak öne çıkmaktadır. 2016-2019 Suç Azaltma Stratejisi Belgesi çerçevesinde yapılan çalışmalar sonucunda dört yıl gibi kısa sayılacak bir sürede suçlarda azalma görülmüş ve Kelowna City sıralamada en fazla suç işlenen şehir olmaktan çıkmış ve 4.sıraya gerilemiştir (www.kelowna.ca, 2023).

Toplumda suçların büyük bir çoğunluğunun nüfusun görece çok daha küçük bir yüzdesine karşılık gelen sayıda kişi tarafından işlendiği ve bazı kişilerin birden çok suça karıştığı yaygın bir görüştür. Birden fazla defa suç işleyen kişilere prolific offender denilir ve yaş gruplarına göre suç sayısı açısından sınıflandırılır. Birleşik Krallık’ta 10-17 yaş grubundaki bir çocuğun 4’ten fazla suç kaydı varsa; 18-20 yaş grubundaki gencin 8’den fazla suç kaydı varsa ve 21 yaş üstündeki kişilerin 16’dan fazla suç kaydı varsa prolific offender olarak adlandırılır (publishing.service.gov.uk, 2023). Fakat Kanada Ceza Kanunu’na göre suçlar ayrı ayrı ele alınır ve prolific offender tanımlaması yoktur (www.cbc.ca, 2023). Mevzuatta böyle bir tanımlama olmadığı için Kelowna City’de kısa vadede suç azaltma için ilk önce tekrarlayan suç işleyenler üzerinde bir çalışma yapılması gerekli görülmüş; tekrarlayan suç işleyenlerin bilgileri, suç yoğun bölgeler ile suç işleme tarzlarının (crime pattern) belirlenmesi için çalışma yapılmıştır. Bu kişilere odaklı yapılan suç azaltma çalışmaları, diğer çalışmaların yanında etkili olmuş; 2012-2015

yılları arasında suç sayılarını %10 azaltmak hedeflenmişken kısa sürede hedefin üzerinde bir başarı sağlanmış ve suç sayıları %15.8 azalmıştır.

Kelowna City'deki çalışmaları taçlandıran bir çalışma da şehirde suç oranının azaldığına dair toplumsal algının yerleştirilmesidir. Literatür bulguları, kolluk kuvvetlerinin suçu azaltma konusundaki tüm çabalarına ve stratejilerine rağmen, toplumdaki algının her zaman suç ve güvenlik gerçeklerini kısa vadede yansıtmadığını göstermektedir. Bu nedenlerle, algılanan güvelik konusunda toplumun bakış açısını anlamak ve iyileştirmeler yapmak için çalışmak önemlidir. Kelowna City'de önemli bir başarı da belirlenen iletişim stratejisi çerçevesinde, suç azaltma için yapılan çalışmaların, alınan önlemlerin, ulaşılan performans göstergelerinin düzenli aralıklarla halka rapor edilmesidir. Bu noktada internet ve sosyal medya araçları etkili bir şekilde kullanılmıştır. Kelowna City uygulamasında kısa vadeli suç azaltma çalışmaları sonuç vermiş, şehir her yıl suçlarda azaltma hedefine ulaşmış ve toplamda dört yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede istatistiklere göre suçların en fazla olduğu şehir olmaktan çıkıp 4. Sıraya gerilemiştir. Esasen dört yıl gibi kısa sayılabilecek bir süre önce suç oranlarının en yüksek olduğu şehirde yaşamalarına rağmen, yapılan suç azaltma çalışmaları ile suç oranının %15.8 azalması halka doğru bilgilendirme çalışmaları ile duyurulduğu için halk tarafından çok olumlu karşılık bulmuştur. Suç azaltma çalışmaları sonrasında şehirde yapılan kamuoyu araştırması sonuçları bu durumu teyit etmiş; araştırma sonucuna göre halkın %94'ü güvenli bir şehirde yaşadıklarına inandıklarını belirtmiştir. Kelowna City'deki suç azaltma çalışmalarının iletişim stratejisi ve halktaki toplum güvenliği algısı üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğunun altını çizmek, suç azaltma çalışmaları konusunda başarılı bir örnek olduğunu belirtmek gerekir. Bu bağlamda stratejik planlar uygulanırken gerçekleştirilen çalışmalar ve varılan sonuçlara ilişkin olarak iletişim çabalarının en üst seviyeye çıkarılması gerektiğinin önemini vurgulamak gerekir. Suç azaltma çalışmalarının kısa vadede gerçekleşmesi nedeniyle, mücadelede ilerleme kaydedildiğinin halk tarafından kabul edilmesi, başarılı olunduğu yönünde algı oluşturulması noktasında da kısa vadede yoğun çalışma ile desteklenmesi gerekliliği önemlidir. Aksi durumda suç azaltma çalışmalarında başarı sağlandığı düşünülemez.

Bilimsel temellerle ve uluslararası standartlara uygun olarak uzun vadeli suç önleme çalışmalarına iki örnek de Türkiye'den verilebilir. Birçok başarılı suç önleme ve suç azaltma çalışmasının yanında Türkiye'de organize suçlarla mücadele konusunda İçişleri Bakanlığı tarafından stratejik yönetim ilkeleri çerçevesinde yapılan çalışmalarla yürütülmektedir.

Türkiye’de suç önleme konusunda bir diğer başarılı uygulama da bağımlılığın tanımlanmış dört alanında (sigara, alkol, madde ve davranış bağımlılığı) yürütülmektedir. Özellikle madde bağımlılığının kök nedenlerinin belirlenmesi için kolluk kuvvetlerinin mesleki tecrübeleri yanında bilimsel araştırmalar yapılması da uyuşturucu madde bağımlılığının talep yönüyle mücadele konusunda yol gösterici olmuştur. NARKOLOG Projesi kapsamında uyuşturucu madde suçlarının kök nedenlerinin ve risk faktörlerinin belirlenmesi amacıyla Haziran 2018 döneminde 5.198; 2019 yılında ise 8.473 kişinin katıldığı bir araştırma Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yapılmıştır (NARKOLOG Projesi Analiz Raporu, 2020). Araştırmada ulaşılan bazı demografik verilerde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmanın 2019 yılı sonuçlarına göre hayatında en az bir defa uyuşturucu kullanmış kişilerin %95’i erkektir. Maddeyi ilk kullanma yaşı 15-24 yaş grubu için TÜİK verilerine göre %23.10 iken NARKOLOG raporuna göre %71.3 olarak bulunmuştur. Madde kullanıcılarının lise altı eğitim düzeyi oranı TÜİK verilerine göre %51.3 iken NARKOLOG verilerine göre %63.5; madde kullanıcılarından annesi ev hanımı olanların oranı TÜİK verilerine göre %45 iken NARKOLOG verilerine göre oran %90 olarak bulunmuştur. Tüm bu bilimsel verilerden hareket eden İçişleri Bakanlığı, bağımlılığı engelleme ve erken dönemde bağımlılığı fark etme konularında annenin çok önemli rol oynayacağını tespit etmiştir. Bu bilgiler ışığında Narkotik Daire Başkanlığı eliyle tüm ülkede STK’ların desteğiyle ‘En İyi Narkotik Polisi Anne’ isimli bir proje başlatarak bilimsel çalışmanın sonucuna göre hedef kitleler belirleyip eğitim ve farkındalık artırıcı çalışmalar yürütülmüştür (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2020:128). Bağımlılığın bilimsel verilerle tespiti noktasında yine KİHBİ tarafından yürütülen ve Türkiye’de 61 noktada alınan atık su verisi ile gerçekleştirilen Atık Su Analiz Raporu da uyuşturucu madde tüketimi konusunda önemli bilimsel kaynak teşkil etmektedir. Kısaca, Türkiye’de yapılan uzun vadeli suç önleme çalışmalarının da bilimsel çalışmalara dayandırılması ve eylem planlarının takip edilmesi yönüyle çok etkili sonuçlara ulaşması beklenmektedir.

Sonuç:

Yönetim biliminin önemli araçlarından olan stratejik planların en kapsamlı örnekleri kamu sektörü, özel sektör ve üçüncü sektörü kapsamaması bağlamında suçla mücadele alanında hazırlananlardır. Stratejik planlamanın her üç sektörün ortaklaşa çalışma yürüttüğü alanlardan en yaygını, en kapsayıcı olduğu, en fazla aktör ve paydaş ile çalışıldığı gerçeğinden hareketle

bu alanda hazırlanan planlar akademik literatürde dikkat çeken bir boyuta gelmiştir.

Suç ve suçlulukla mücadele alanında hazırlanan stratejik belgelerin uzun vadeli olanlarında suç önleme ifadesi kullanılmaktadır. Yakın zamanda kısa vadeli planlarda ise daha çok suç azaltma, suç kontrolü gibi ifadelere bıraktığı görülmektedir. Dünyadan farklı örneklerin analiz edildiği bu çalışmada, Kanada'daki en yüksek suç oranına sahip şehir Kelowna City'deki suç azaltma, Birleşik Krallık'ta ve Türkiye'de ülke genelinde yapılan suç önleme alanlarındaki örnek çalışmalar incelenmiştir. Kelowna City uygulamasında görüldüğü üzere kısa vadeli suç azaltma çalışmaları sonuç vermiş, şehir her yıl suçlarda azaltma hedefine ulaşmış ve toplamda dört yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede istatistiklere göre suçların en fazla olduğu şehir olmaktan çıkıp 4. sıraya gerilemiştir. Bu bağlamda Kelowna City'de suç azaltma stratejisi çerçevesinde yapılan çalışmalardan suçun kök nedenlerinin, prolific offenderlar olarak tabir edilen mükerrer suç işleyen kişilerin profillerinin araştırılması ve kaynakların bu yönere sevk edilmesi işletme yönetimindeki bilimsel metodolojilerin kullanılmasının faydasına çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir.

Diğer bir örnek ise suç oranlarının arttığı değil tam aksine on yıl öncesine nazaran toplam suçların 2015'te %60 azalarak 6.6 milyona gerilediği Birleşik Krallık'taki uzun vadeli suç önleme çalışmalarıdır. Toplam suçlardaki azalmanın suçla mücadeleyi kesintiye uğratmadığı, suçların kategorik olarak analiz edilip artış eğilimi gösteren suç kategorilerine yönelik özel çalışma dizayn edildiği görülmektedir. Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı raporlarına göre suç önlemenin tüm yönlerine odaklanıldığını, suçla mücadelede eksik kalınan yönlerin ve toplam suçlardaki azalmanın bir başarı olarak görülmesinin rehavete neden olmayıp, istatistiklerde artışa geçen ama rapor edilmesi hayli düşük olan suç türlerine karşı bilimsel yöntemler ve teknolojiye dayalı faydalanılmasının ve özellikle risk gruplarının belirlenmesi için yeni değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesinin başarıya ulaştıran faktörler olduğu söylenebilir. Cambridge Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen araştırmaların bulguları göz önüne alınarak ve şüphesiz kolluk personelinin mesleki tecrübesi ile şekillendirilen projeler ile hedeflenen suçlarda azalma yaşanmıştır.

Benzer şekilde Türkiye'de de özellikle organize suçlarla mücadele ve madde bağımlılığı ile mücadele alanları, uzun vadeli 'suç önleme' çalışmalarına gösterilebilecek başarılı örnekler olarak stratejik yönetimin tüm aşamalarının titizlikle takip edildiği, organize suçlarla mücadele çalışmaları örnek verilebilir.

Suç önleme konusunda Türkiye’den başarılı bir diğer örnek ise uyuşturucu madde bağımlılığı ve maddeye olan talebin azaltılması amacıyla yürütülen ‘En İyi Narkotik Polisi Anne Projesi’dir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan NARKOLOG araştırmasının bilimsel bulgularından hedef kitlenin tespiti konusunda faydalanılması ve kolluk mesleki tecrübelerinin katkısı ile şekillendirilen proje tüm ülkede çok sayıda anneyi bilinçlendirmede başarılı sonuçlara ulaşmıştır.

Sonuç itibariyle, çalışmada açıklanan kavramsal bağlam ve farklı ülkelerdeki uygulamaların ışığında uzun dönemli etkiler üzerine yapılacak çalışmalar ile toplumda infial yaratacak ve kabul edilmeyecek suçlar için yapılacak stratejik planlarda “suç önleme” ifadesinin kullanılmasını yerinde olacaktır. Buna karşın daha kısa süreli programlara yayılan, ulaşılabilir net performans göstergeleri ile ifade edilebilen çalışmaları içeren stratejik planlamalarda ise ‘suç azaltma’ ifadesinin kullanılması uygun görünmektedir. Suç oluşturmaya bile önleme faaliyetlerine konu olan fiillerin dahil olduğu durumlarda ise toplum güvenliği kavramının kullanılmasının yaygınlaştığı göze çarpmaktadır. Türkiye’de yapılacak çalışmalarda da bu kavramsal çerçevenin göz önüne alınmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca tüm suç önleme faaliyetleri ilgili bilim dalının (adli bilimler, istatistik, işletme, hukuk vb.) katkılarıyla disiplinler arası çalışmalar olarak yürütülmesinin stratejik planlama ile elde edilecek faydaları artacaktır.

Kaynakça

- Anayasa Mahkemesi Kararları, KT:28.01.1964, E.1963/128, K. 1964/8, AMKD, Sayı.3, 1965, s.39.
- Brantingham, P.J., ve Faust, F.L. (1976). A Conceptual Model of Crime Prevention. *Crime and Delinquency*, 22, 284-296.
- Chainey, S. ve J. Ratcliffe (2005), *GIS and Crime Mapping*, John Wiley and Sons, UK.
- Clarke, R. V. (1992). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. New York: Harrow and Heston Publishers
- Dönmezer, S. (2011). Teşebbüste Hazırlık Ve İcra Hareketleri Tefriki. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 8(3-4), 433-456.
- European Council Decision of 28 May 2001 Setting Up a European Crime Prevention Network, *Official Journal of the European Communities*, L 153/1.
- Felson, M. (2002). *Crime and Everyday Life*. Sage Publishing. London. ss.3-6
- Garland, D. (2000). The Culture of High Crime Societies. *The British Journal of Criminology*. ss.347-375
- Gilling, D. (1997). The British Criminology Conferences: Selected Proceedings, *British Society of Criminology*, Vol.2, Queens University, Belfast, 15-19 July 1997
- Güven, L. N. (2010). *Temel Hakların Sınırlandırılmasında Suç İşlenmesinin Önlenmesi Amacı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Haklı, S.Z. (2022-Eylül). Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kurucu Düşüncesi, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 55, Sayı 3: 89-123.
- İçer, Z. (2017). *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri İle İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması Meselesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- McCollister, K.E., French, M.T. ve Fang, H. (2010). “The Cost of Crime to Society: New Crime-Specific Estimates for Policy and Program Evaluation” *Drug and Alcohol Dependence*. 108:98–109.
- NARKOLOG Projesi Analiz Raporu (2020). EGM Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ankara.
- Şeker, G. (2009). *Polisin Kent Güvenlik Uygulaması ve Yönetim Modeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Türkiye Uyuşturucu Raporu: Eğilimler ve Gelişmeler. (2020). Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No. 712. Ankara.
- Tezcan, D. ve M. R. Erdem. (2004). DEÜ Hukuk Fakültesi TCK Tasarısı Hakkındaki Raporu. TCK Reformu. İkinci Kitap, Makaleler, Görüşler, Raporlar, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Yayın No:71: 327-356

- Tonry, M. ve Farrington, D. P. (1995). Strategic Approaches to Crime Prevention. Crime and Justice. ss: 1-20
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2002). Crime Prevention & Criminal Justice Module 2 Key Issues: 1- Definition of Crime Prevention (unodc.org).
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2010). Handbook on the Crime Prevention Guidelines: Making Them Work, Criminal Justice Handbook Series. United Nations Publication.
- Welsh, B. C.ve Pfeffer, R. D. (2013). Reclaiming Crime Prevention in an Age of Punishment: An American history, Punishment and Society, Vol.5. Issue 5: 534-553
- Yiğit, M. (2018). Suça Teşebbüsün Objektif Unsuru Olarak İcra Hareketlerine Başlama Ve Uygulama Sorunları. İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2018: 45-93).

Web Sayfaları

- https://www.assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/509831/6.1770_Modern_Crime_Prevention_Strategy_final_WEB_version.pdf erişim tarihi: 25.01.2023
- https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/659655/prolific-offenders-2017.pdf erişim tarihi: 25.01.2023
- <https://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/prolific-offenders-communities-struggle-1.6581526> erişim tarihi: 25.01.2023
- <https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-05/crm002.pdf> Crime reduction or prevention : is there a difference? (aic.gov.au)
- 266202015435213-İDAREHUKUKU.pdf (adalet.gov.tr) (erişim tarihi: 12.12.2022)
- https://www.kelowna.ca/sites/files/1/docs/city-services/crime_reduction_strategy_2016-2019.pdf crime_reduction_strategy_2016-2019.pdf (kelowna.ca) (erişim tarihi: 25.01.2023)
- www.surdurulebilirlik.gov.tr (erişim tarihi: 02.12.2022).